

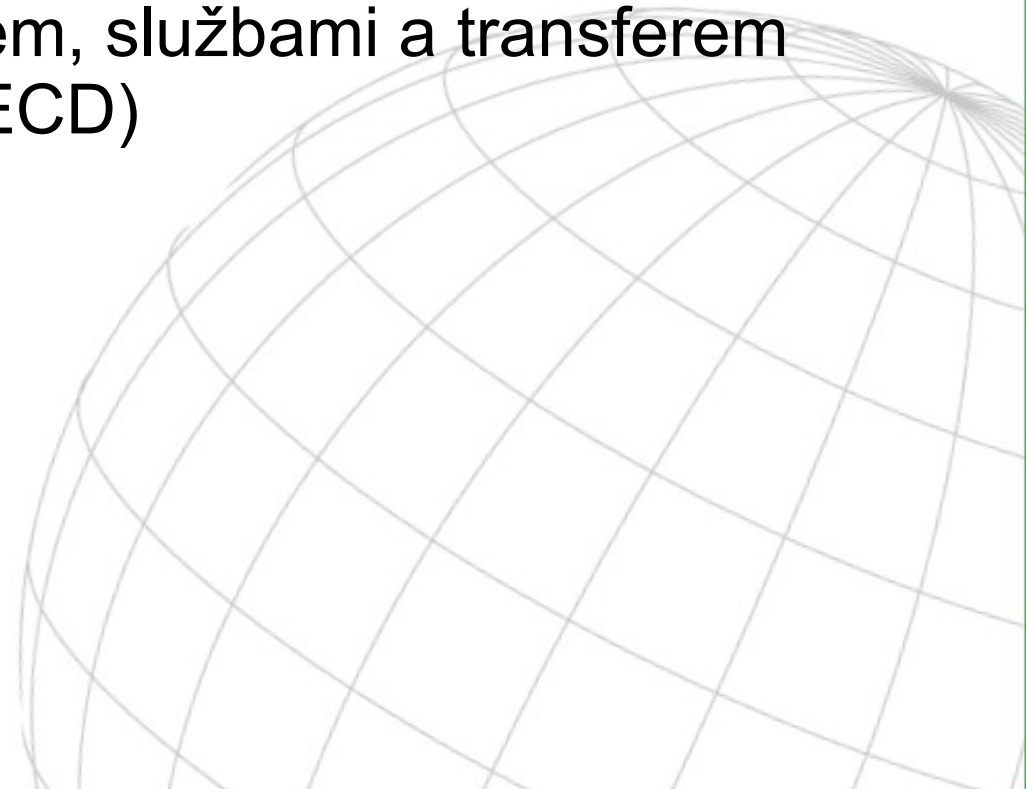
Globalizace

Přednáška z předmětu
Socioekonomická geografie pro geomatiku (KMA/SGG)
Otakar Čerba
Západočeská univerzita

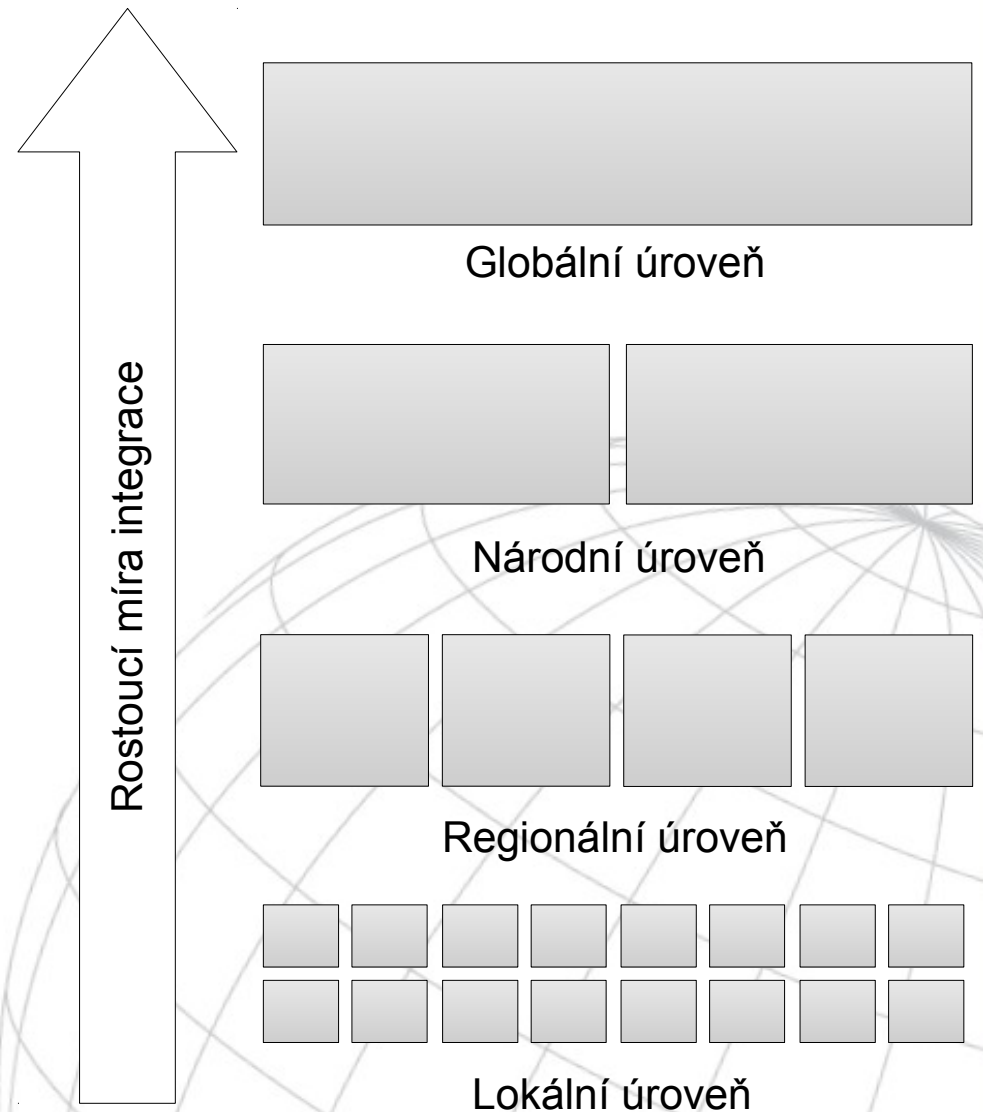
Definice

- Pojem **globalizace** poprvé použil americký ekonom Theodore Levitt v roce 1985 k popisu vývoje světového hospodářství v období sedmdesátých let 20. století.
- Globalizace je procesem zvyšujícím závislost trhů a národních ekonomik, vyvolaným vysokou dynamikou obchodu se zbožím, kapitálem, službami a transferem technologií a know-how. (OECD)

Globalizace

- Změna integrace společnosti
- Změna je přirozená, nevyhnutelná a vychází z historických předpokladů (např. antický svět)
- Společnost se nejprve sjednocovala na **národní úrovni**, později na **regionální, mezinárodní** a **v současnosti na celosvětové úrovni**.

Počátek globalizace

- Základním impulsem pro zahájení globalizace byly ekonomické aktivity, které se začaly přesouvat z lokální nebo národní úrovně řízení, organizace, výroby a vlastnictví na úroveň globální
- K tomuto jevu dochází ve světě zhruba v průběhu posledních 30 až 35 let, přičemž počátku přesunu spatřujeme po druhé světové válce, kdy některé americké firmy (např. Ford, General Motors nebo Exxon) přesouvaly některé výrobní kapacity do západoevropských států v rámci programu pro obnovu poválečné Evropy
- Západoevropské a japonské firmy začaly používat tuto techniku později

70. léta & globalizace

- K velkému boomu v rozvoji globalizace došlo v 70. létech 20. století
- Vyvrcholení postupného zpomalování po válce rychle rostoucí ekonomiky
- Krach Brettonwoodských dohod
- Ropná krize v první polovině 70. let
- Následná hluboká ekonomická recese

Nadnárodní společnosti

- Transnational corporation, TNC; multinational corporation, MNC
- Hrají hlavní roli v ekonomické globalizace (potažmo v globalizaci obecné)
- Pro TNC jsou charakteristické následující znaky:
  - Vyvíjí ekonomické aktivity na několika národních trzích – tyto aktivity spočívají především v úplném nebo částečném vlastnictví poboček, případně v jiných formách, které umožňují mít rozhodující vliv na řízení společnosti – například franchising
  - Využívají odlišnosti mezi jednotlivými státy – politické podmínky, regulační mechanismy, dotační politiku apod
  - Mají vysokou geografickou flexibilitu – podle vývoje místních podmínek (cena pracovní síly, systém investičních pobídek, vznik konkurenčních firem...) rychle přesouvají své provozy do jiných částí světa

Příklad nadnárodní společnosti – Nestlé

- Švýcarská potravinářská firma
- Ze zahraničí pochází
  - 87% aktiv
  - 98% prodejů
  - 97% zaměstnanců
- Tato čísla jsou způsobena především malým domácím trhem ve Švýcarsku

Vznik TNCs

- **Způsoby vzniku**

- Prostřednictvím přímých zahraničních investic (foreign direct investments, FDI) mateřské firmy formou akvizice existující firmy
- Prostřednictvím přímých zahraničních investic mateřské firmy formou výstavby nových provozů
- Fúzí dvou nebo více firem z různých států

- Hlavními **důvody pro vznik** nadnárodních společností byly minimalizace výrobních nákladů, rozšíření trhu pro nabízené zboží a služby a také eliminace konkurenčních společností

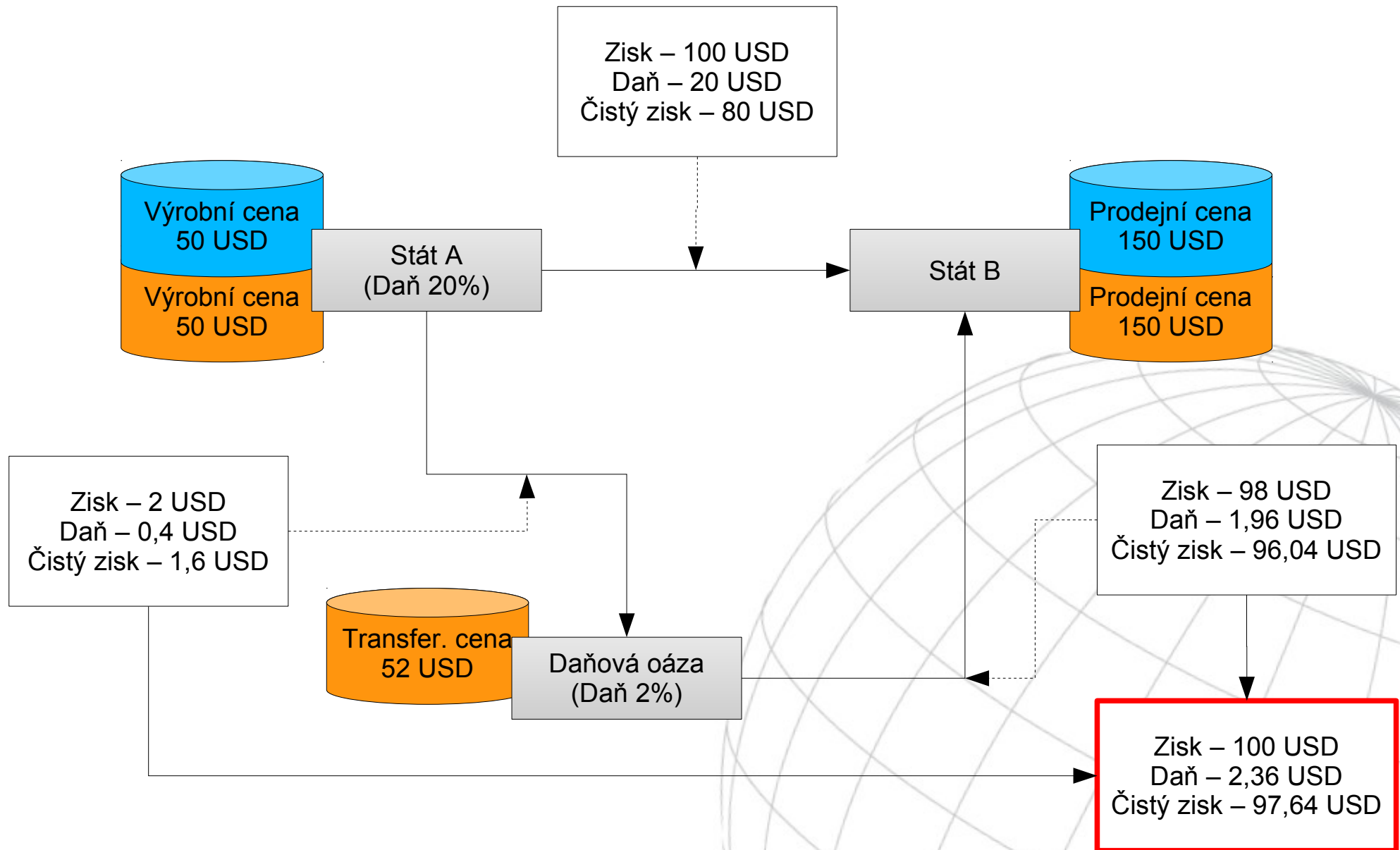
Výhody a nevýhody TNCs

- Aplikace nových moderních technologií a výrobních postupů
- Nárůst výrobních kapacit
- Rozšíření počtu pracovních míst
- Zvýšení příjmů do státních rozpočtů
- Zlepšení obchodní bilance země
- Zisky jednotlivých poboček nejsou zpětně investovány v místě vzniku, ale přemístěny do sídla společnosti, odkud jsou přerozdělovány (zpětný proud financí může časem překonat původní investici)
- Transferové ceny
- Tlak TNCs na vlády a mezinárodní organizace
- Náklady na zahr. investice
- Moc v rukou TNCs

Transferové ceny

- Legální úniky na daních
- Transferové ceny jsou vnitropodnikové ceny – ceny, pomocí nichž si jednotlivé meziprodukty předávají pobočky nadnárodní firmy
- Díky takovým cenám mohou firmy obejít vysoké daně z příjmu – transferové ceny u dovozu se nasadí vysoko, zatímco u vývozu nízko
- Výsledkem může být prodej výrobku firmy ze státu s vysokou daní z příjmu do země s daní nízkou (daňová oáza)
- Výrobek je dále s mnohem vyšší cenou prodán další pobočce
- Zisk vzniklý z této transakce je deponován v daňové oáze

Transferové ceny

Příklady monopolů

- Některé společnosti, které mají ve svých oborech monopol – Microsoft, Intel
- Oblast auditu ovládají v současnosti čtyři velké firmy
- V oblasti výroby automobilů představuje pět největších společností dvě třetiny celosvětového trhu
- V oblasti elektroniky pět největších firem ovládá polovinu trhu
- V produkci oceli, osobních počítačů, chemikálií a ropných produktů pět největších firem produkuje třetinu výrobků
- *Tyto informace mohou být vzhledem k rychlému vývoji ekonomiky zastaralé*

Globální města

- Mezi nadnárodními společnostmi hrají v rámci globalizace důležitou roli firmy poskytující výrobní služby – finančnictví, poradenství, právo, obchod s nemovitostmi, reklama, média apod.
- Ústředí globálních firem se koncentrují ve **třech globálních městech** – v **Toku**, **New Yorku** a **Londýně**.
- V těchto městech se především koncentrují finanční služby, které spoluvytváří **nový celosvětový finanční systém**.

Nový globální finanční systém

- Spočívá především na globálním čtyřadvacetihodinovém obchodování s měnami, akciami a dalšími finančními produkty
- Vytváří se **virtuální** tzv. **kasinová ekonomika** oddělená od reálné ekonomiky (obchodu se zbožím), kde jsou každý den přemísťovány obrovské sumy peněz bez jejich fyzické přítomnosti
- V posledních dvaceti létech **vzrostly** obchody na burzách **stonásobně**

Nová mezinárodní dělba práce

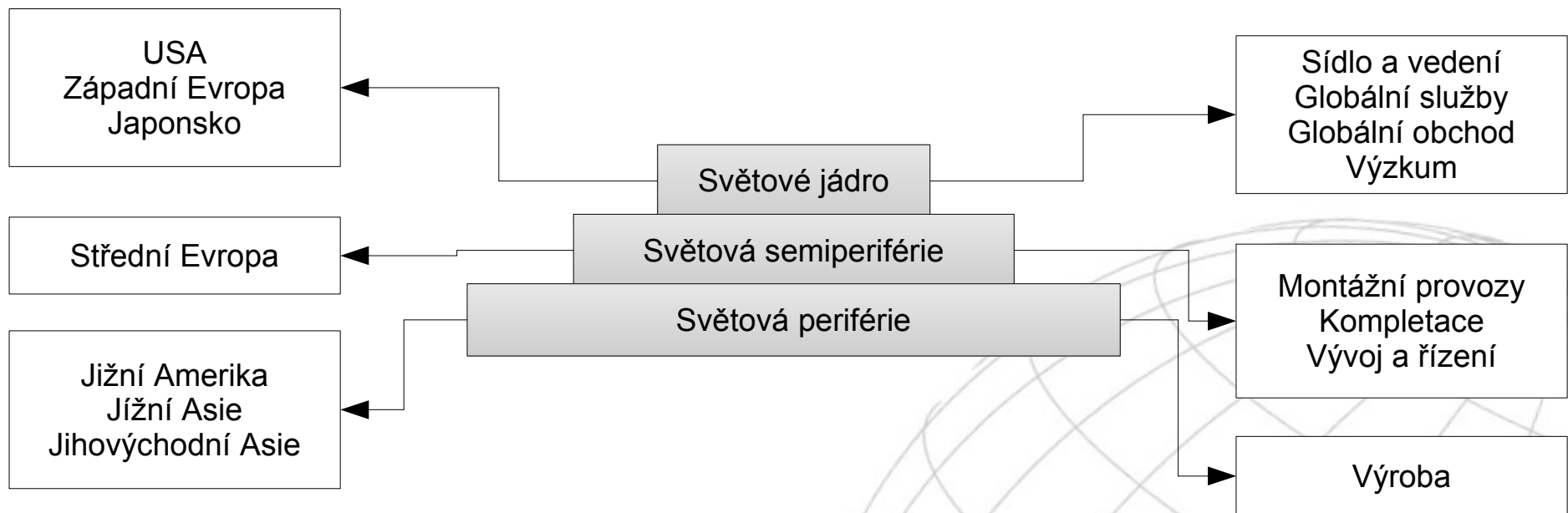
- Hlavním faktorem je finanční náročnost na zaplacení pracovních sil
- Pobočky nadnárodních firem se postupně přesouvaly
  - z mateřských zemí do západní Evropy a USA (70. a 80. léta)
  - později do střední Evropy (počátek 90. let)
  - v současnosti do východní Evropy, jižní a jihovýchodní Asie
  - víceméně stabilní je přítomnost zahraničních firem v Jižní Americe

Nová mezinárodní dělba práce

- Dřívější mezinárodní dělba práce byla založena na schématu světová periférie poskytuje suroviny a potraviny, světové jádro (core) výrobky a služby
- Změna spočívá v koncentraci řídicích funkcí do světového jádra a přesunu primární (základní) výroby do světové periférie, případně semiperiférie
- Důvodem je levná pracovní síla, levné pozemky, volnější normy v oblasti bezpečnosti práce, zaměstnávání nezletilých a ochrany životního prostředí
- Tato nová mezinárodní dělba práce přináší také nezaměstnanost mezi nekvalifikovanou pracovní silou v jádrové oblasti světa

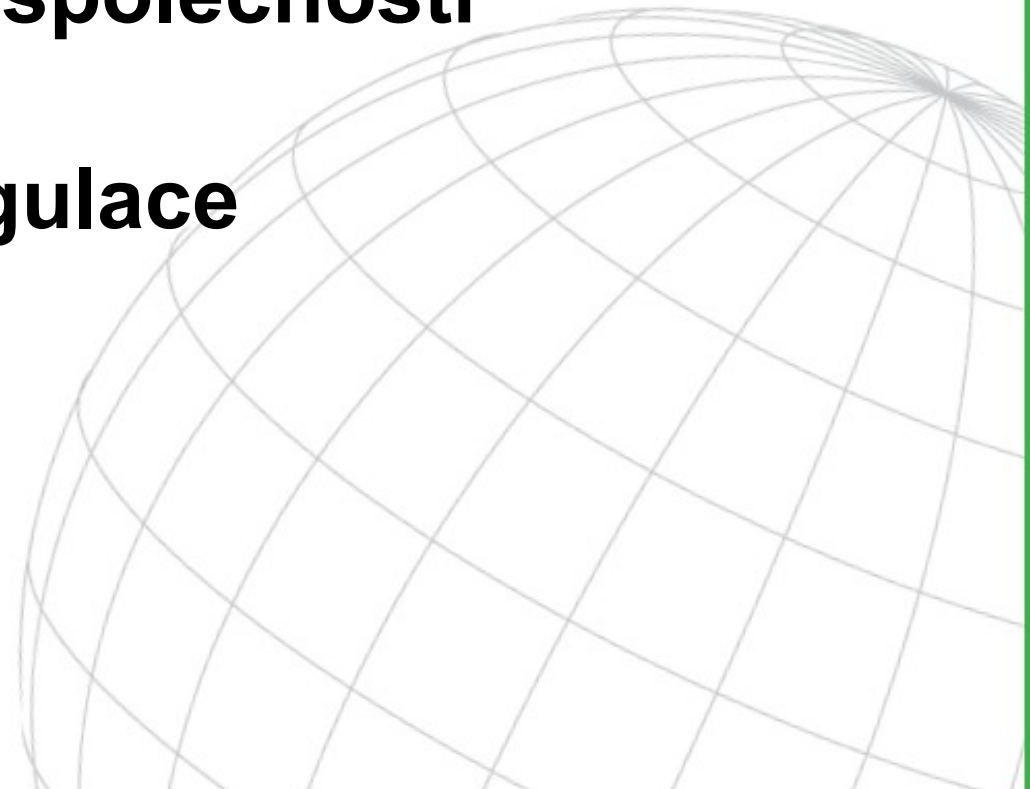
Nová mezinárodní dělba práce

Podmínky pro rozvoj globalizace

Rozvoj informačních technologií a informační společnosti

Deregulace

Informační technologie

- Převzaly roli dopravy, která spojovala důležité články světové ekonomiky
- Ovlivnily především tři části světové ekonomiky:
  - obchod se zbožím a především kapitálem
  - řízení nadnárodních společností
  - zprostředkování informačních, poradenských a finančních služeb

Telekomunikace, počítačové sítě

- Nejvýznamnější informační technologie
- Výhodou těchto technologií je především rychlost, se kterou jsou uživatelé těchto služeb schopni reagovat na nejrůznější podněty
- Také dosah služeb je důležitý pro firmy, které mají své pobočky po celém světě
- Internetové technologie jsou důležité především pro ty oblasti ekonomiky, kde není nutná nákladní doprava nebo osobní kontakt se zákazníkem – například globální kasinová ekonomika

Příklady využívání IT

System flexibilních dodávek

Služby založené na internetových technologiích

Obchod s informacemi

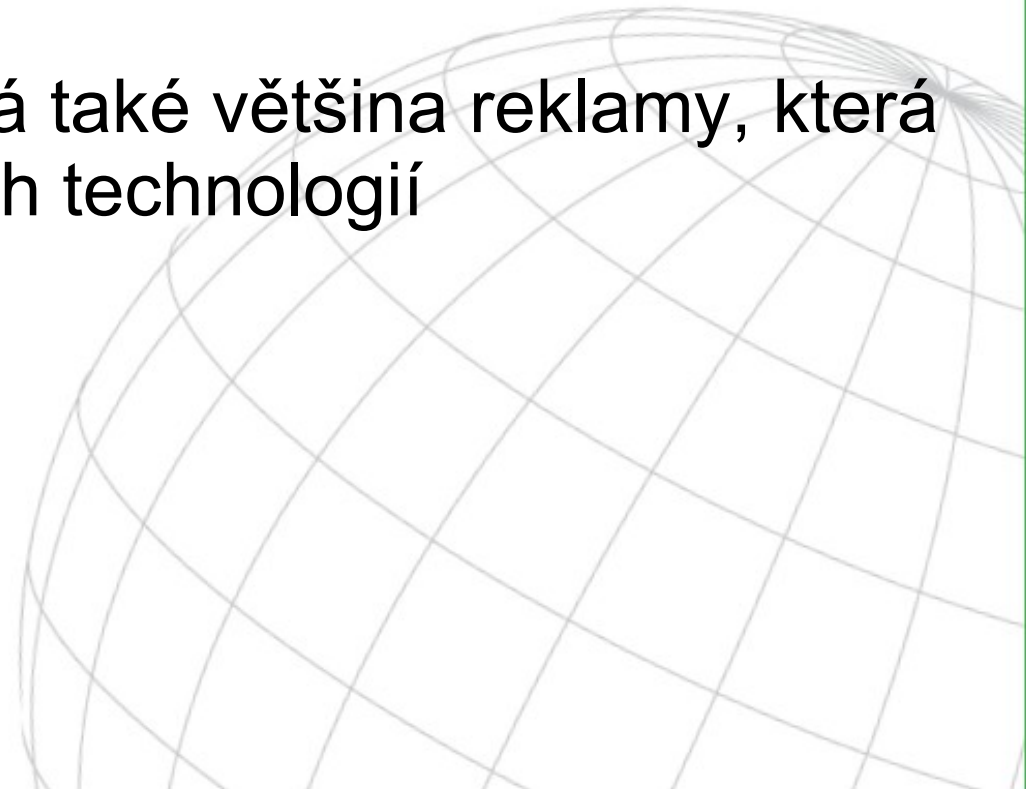

System flexibilních dodávek

- Systému flexibilních dodávek (just-in-time)
- Má za cíl minimalizace skladových prostor a kompletaci finálního výrobku až po zaslání požadavků od zákazníka
- Výhodou jsou kromě omezení skladovacích prostor a doby také možnost přizpůsobení se individuálním požadavkům zákazníka
- System vyžaduje přesnou koordinaci jednak ve vlastní výrobě (montáži), ale hlavně mezi jednotlivými subdodavateli, případně dopravními společnostmi – to je právě místo pro informační technologie

Služby na internetu

- V současnosti se začínají rychle prosazovat na trhu
- Služby zaměřené na jednotlivce
- Například homebanking, nákupy přes Internet, možnost komunikace se státní správou (podávání daňových přiznání apod.)
- Na jednotlivce je zaměřená také většina reklamy, která se šíří v rámci informačních technologií

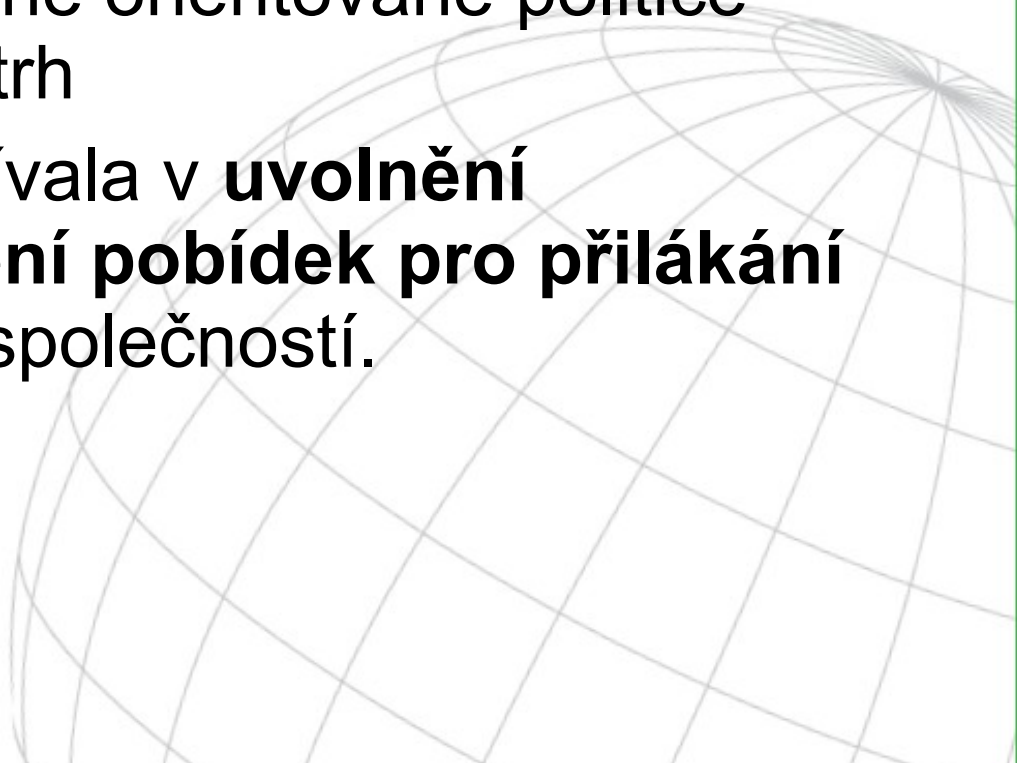
Obchod s informacemi

- Oblast přímo závislá na informačních technologiích
- Obecně lze říci, že informace se v současnosti stávají strategickým zbožím a tvoří další vrstvu nad surovinami, zbožím a službami

Deregulace

- Globalizaci nejvíce ovlivnily
    - **deregulace mezinárodního obchodu** se zbožím a penězi po rozpadu brettonwoodského systému
    - **deregulace národních trhů** v rámci přechodu od sociálního státu k liberálně orientované politice soustředící se na volný trh
    - **deregulace**, která spočívala v **uvolnění mechanismů k vytváření pobídek pro přilákání investic** nadnárodních společností.
-

GATT

- Počátek deregulace mezinárodního obchodu
- Podpis **Všeobecné dohody o clech a obchodu** (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT)
- Na GATT navazovala od roku 1995 **Světová obchodní organizace** (World Trade Organisation, WTO).

Daňové ráje (oázy)

- Deregulační uvolnění vycházející z výše uvedených dohod umožnily například vznik a rozvoj tzv. daňových rájů
- Například Bahamy, Bermudy, Britské Panenské ostrovy, Kajmanské ostrovy, Nizozemské Antily, Lichtenštejnsko, Panama, Seychely apod.

Sociální stát

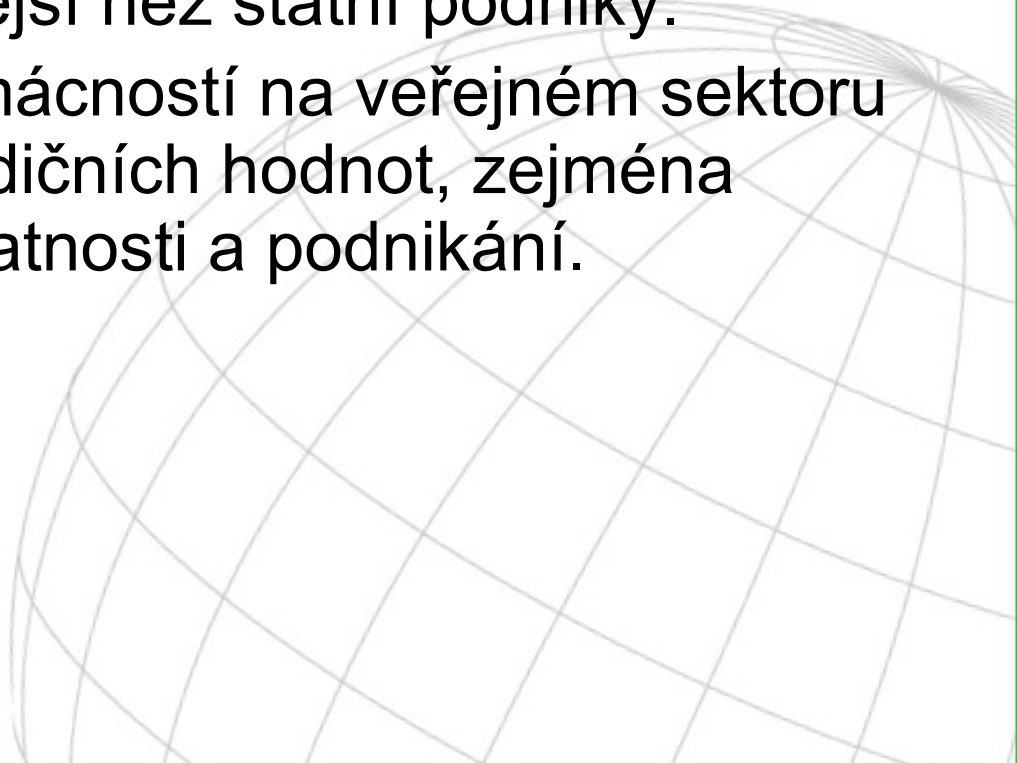
- Globalizaci (deregulace) podporovala změna priorit vlád vyspělých států – po druhé světové válce byly především v západní Evropě tendence k vytvoření tzv. sociálního státu (welfare state)
- Tato politika spočívala především v rovnoměrném rozdělování vytvářeného bohatství mezi vlastníky výrobních společností, pracující a stát
- Systém do 60. let 20. století (tzv. zlatý věk kapitalismu) plnil svou funkci a skutečně docházelo k růstu ekonomiky, plné zaměstnanosti a zajištění sociálních služeb pro obyvatelstvo
- Hlavními znaky této politiky byl **fordistický režim akumulace** (masová produkce a masová spotřeba), **kyenesiánský přístup k ekonomické regulaci** (politika stimulace poptávky prostřednictvím státních výdajů) a **sociálně orientovaný systém společenské regulace** (rozdělování prostředků prostřednictvím tripartity – stát, zaměstnavatelé, zaměstnanci)

Post-welfare politika

- V 70. létech se pod vlivem neúnosně vysokých nákladů do veřejného sektoru (veřejný sektor již nebyl financovatelný díky ekonomické recesi) začalo přecházet k tzv **post-welfare politice**
- K hlavním představitelům této politiky patřili americký prezident **Ronald Reagan** a britská ministerská předsedkyně **Margarete Thatcherová**

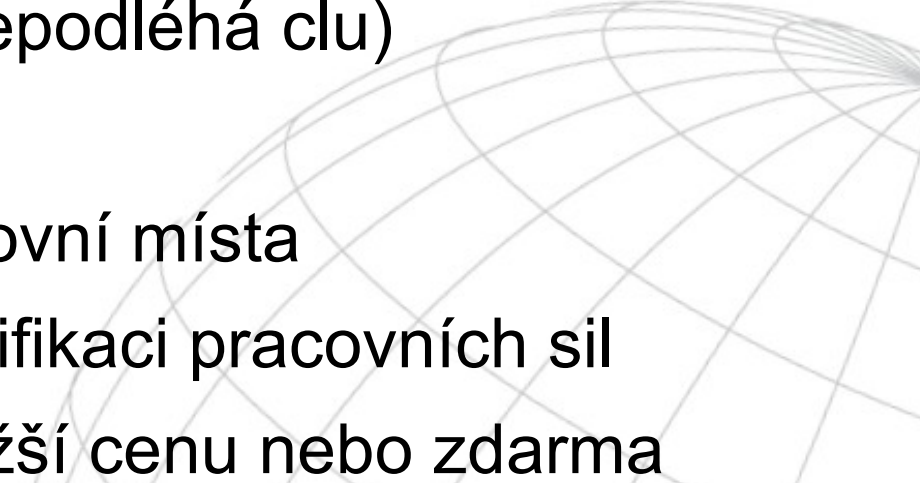
Principy post-welfare politiky

1. Veřejný sektor je příliš rozsáhlý, nákladný a příliš intervenuje do ekonomiky a života občanů.
  2. Trh je mnohem citlivější a efektivnější alokační mechanismus než jakékoli plánování veřejného sektoru.
  3. Soukromé ekonomické subjekty jsou téměř ve všech sférách ekonomiky mnohem efektivnější než státní podniky.
  4. Snížení závislosti firem a domácností na veřejném sektoru povede ke znovuobjevení tradičních hodnot, zejména individuální iniciativy, samostatnosti a podnikání.
-

Důsledky post-welfare

- Přerozdělení a restrukturalizace státních rozpočtů
- Přilákání zahraničních investic
- Omezení intervencí do všech oblastí společnosti
- Privatizace státních firem
- Deregulace (liberalizace) cen
- Přesun daňového zatížení z kapitálu na občana (spotřební daně)
- Nezdravý tržní fundamentalismus (všemocná ruka trhu)
- Stát se zbavuje některých rozhodovacích pravomocí na úkor TNCs (často zneprůhlednění některých aktivit)
- Privatizace veřejných služeb – komunální bydlení, zdravotnictví, sociální služby, školství...
- Upřednostňování velkých společností na úkor menších

Pobídky pro investory

- Investiční pobídky = speciální podmínky, které podporují ekonomickou globalizaci, ale také zároveň znevýhodňují drobné domácí investory
    1. Bezcelní zóny (dovoz surovin a výrobků a také vývoz výrobků z těchto oblastí nepodléhá clu)
    2. Daňové prázdny
    3. Dotace na vytvořená pracovní místa
    4. Hrazení nákladů na rekvalifikaci pracovních sil
    5. Poskytnutí pozemků za nižší cenu nebo zdarma
-

Důsledky investičních pobídek

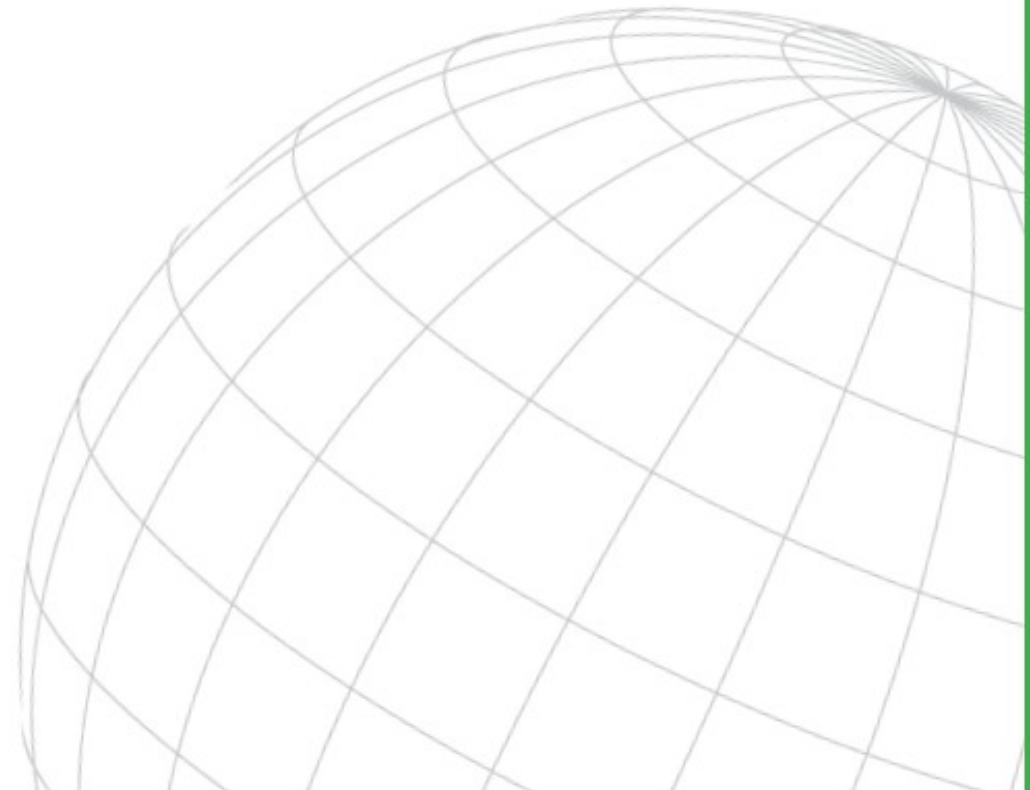
- Bohužel se tento nástroj ukazuje v současnosti jako dlouhodobě neefektivní
- Díky současné vysoké mobilitě kapitálu a výrobních prostředků slouží spíše k vydírání jednotlivých států, kdy si investor diktuje podmínky, za kterých je ochoten svoji investici realizovat, protože nabídka je stále nižší než poptávka
- Nadnárodní společnosti považují takové podmínky za samozřejmé a v zemích, kde jim odpovídající podmínky nejsou nabídnuty, dochází k jejich údajné diskriminaci
- S pobídkami pro přilákání zahraničních investic souvisí také v současnosti stále používanější technika lobbingu.

Pravomoci států

- Díky rostoucím investičním pobídkám státy přichází o některé výdobytky a rozhodovací pravomoci na úkor nadnárodních společností (nejen ekonomickým)
- O tom svědčí například následující fakta:
  - Roční obrat dvou set největších nadnárodních společností je vyšší než všechny národní ekonomiky světa bez devíti největších
  - Ze sta největších hospodářských celků je více jak polovina nejsou státy, nýbrž nadnárodní společnosti
  - Obrat General Motors je větší nežli hrubý domácí produkt Dánska, obrat Forda je vyšší než hrubý domácí produkt Jihoafrické republiky, obrat Toyoty větší než hrubý domácí produkt Norska
  - Hrubý domácí produkt České republiky tvoří třetinu obratu General Motors nebo polovinu obratu obchodního řetězce Wall-Mart Stores

Další důsledky globalizace

- Časoprostorová komprese
- Nové dělení světa
- Nová geografická organizace společnosti

Časoprostorová komprese

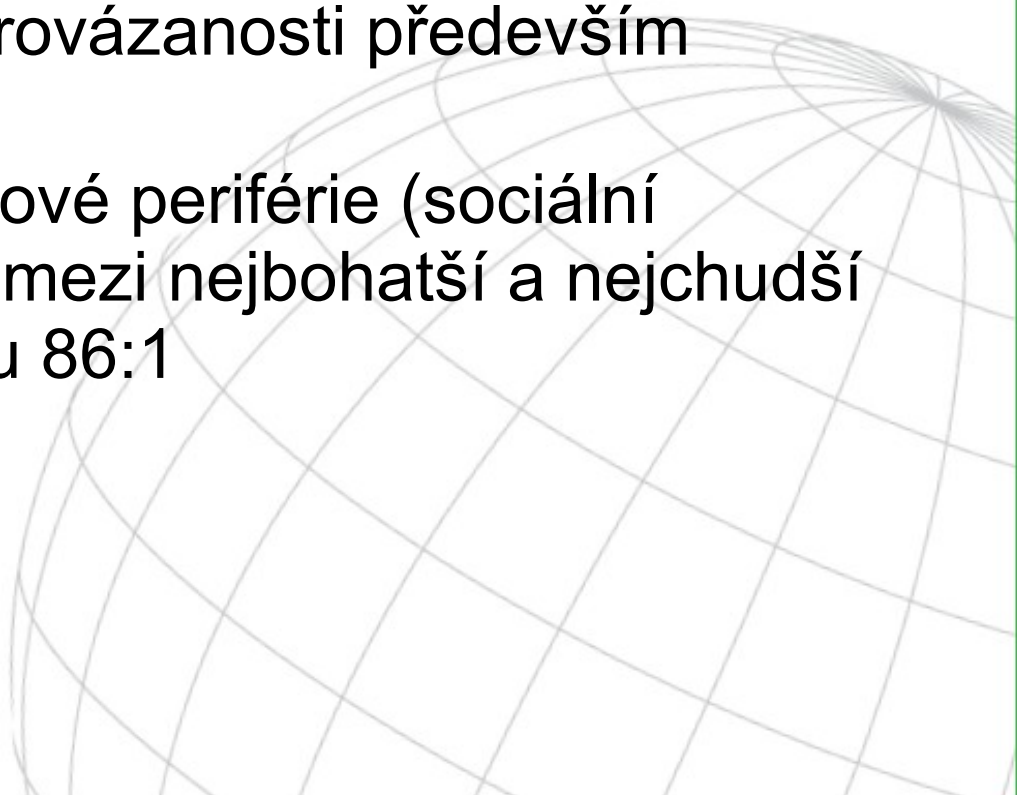
- Time-space compression neboli narůstající mobilita obyvatelstva, zboží, služeb a informací
- Čas a vzdálenost již nemají takový význam jako v minulosti
- Zvyšování pohybu a narůstání počtu komunikačních vazeb (často na úkor intenzity i kvality těchto vazeb) ve světě, což vede ke **zmenšování planety Země**

Nové dělení světa

- Ostře se diferencují
  - lidé s přístupem ke komunikačním a informačním technologiím a lidé, kteří k nim přístup nemají nebo ho mají pouze omezený
  - mladí a staří
  - chudí a bohatí
  - lidé s odlišným stupněm vzdělání
  - obyvatelé prvního a třetího světa (jádra a periférie)

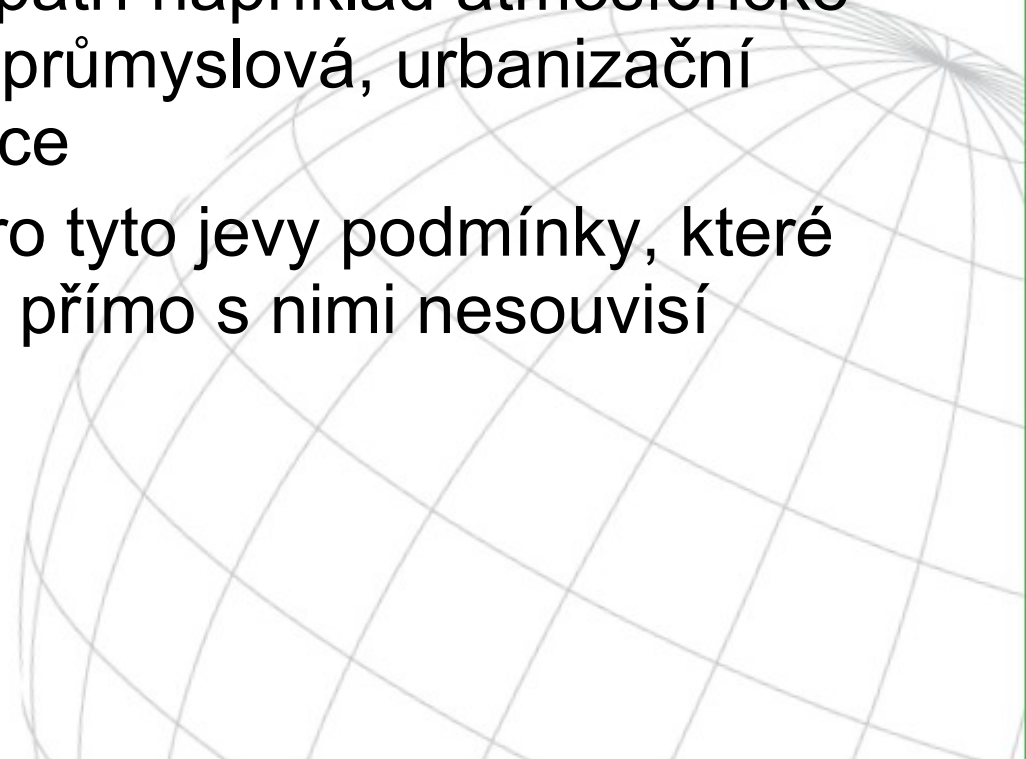

Nová geografická organizace společnosti

- Vytváření nové globální hierarchie světových měst – tři globální města (Tokio, New York a Londýn), vrstva světových měst (velké světové metropole – Frankfurt, Los Angeles, Paříž... do této skupiny se postupně včleňuje i Praha)
  - Intenzifikace ekonomické provázanosti především vyspělých zemí
  - Prohlubující se izolace světové periferie (sociální polarizace) – poměr příjmů mezi nejbohatší a nejchudší polovinou světa je v poměru 86:1
-

Globální jevy

- Často dochází k nesprávnému zaměňování globalizace a globálních jevů
- Některé globální jevy nemají s ekonomickou globalizací nic společného nebo spolu jen úzce souvisí
- Mezi takové globální jevy patří například atmosférické nebo oceánské proudění, průmyslová, urbanizační nebo demografická revoluce
- Globalizace sice vytváří pro tyto jevy podmínky, které usnadňují jejich šíření, ale přímo s nimi nesouvisí

Internacionalizace

- Často splývá s globalizací, především ekonomickou
- V rámci internacionalizace dochází pouze k mezinárodnímu obchodu se zbožím, které bylo vyrobeno národními firmami
- **Internacionalizace je předstupněm globalizace**

Výhody globalizace

- Redukování nákladů
- Uspokojení preferencí zákazníků kdekoliv ve světě
- Zvyšování kvality – standardizace
- Kompatibilita výrobních zařízení a procesů
- Konkurenceschopnost (???)
- Urychlení vývoje, zejména vývoje technologií
- **Globalizace není záležitostí pouze nadnárodních firem, ale do procesu globalizace jsou vtahovány další subjekty**

Nevýhody globalizace

- Globalizace není korigována (ztráta kontroly)
- Vede spíše k autoritativnímu než k dem. řízení
- Velká ekonomická rizika
- Standardizace vs. lokální zvyklosti
- Vysoké pracovní nasazení (vznik stresu, zkracování volného času)

Dotazy...
Otázky...
Připomínky...
Náměty...
Poznámky...

Během přednášek
Osobní konzultace
Email
Webová stránka oddělení
Blogující geomatici (RSS)
Geomatika na Facebooku

<http://gis.zcu.cz/>

<http://geomatika.zcu.blogspot.com/>

<http://www.facebook.com/pages/Geomatika/244029904522>